

**DEN UNDERVISENDE KIRKE.
RELIGIONSPÆDAGOGISK UDVIKLING I
FOLKEKIRKEN 1975-2025
LARS NYMARK HEILESEN
EKSISTENSEN, 2025
339 SIDER**

Anmeldt af Oline Bøndergaard Kobbersmed

Respekt! Lars Nymark Heilesen har med sin udgivelse »Den undervisende kirke« begået et stykke pionerarbejde indenfor religionspædagogikken, der kaster lys over folkekirkenes undervisning gennem de seneste 50 år. Det må have krævet tålmodighed, overblik og ihærdighed at genbesøge gamle notater, referater og små og store udgivelser, så vi med denne bog står med et samlet billede af religionspædagogiske op- og nedture. Med denne bog har Lars Nymark Heilesen leveret en bog, som kan være et yderst værdifuldt afsæt for videre studier.

Heilesen har gennem en lang årrække arbejdet med religionspædagogik. Det gælder både som sognepræst, som udvikler af undervisningsmateriale og som lektor ved Folkekirkenes Uddannelses- og Videnscenter (FUV), hvor han blandt andet har undervist på pastoralseminariet og efteruddannelser. Det er med andre ord en velorienteret forfatter, der samtidig selv har erfaring fra religionspædagogisk

praksis, og som læser begav jeg mig med forventning i kast med bogen.

Bogen består af to hoveddele, den første del er mere generel, den anden mere specifik. I første hoveddel får vi den folkekirkelige religionspædagogiske udviklingshistorie gennem de seneste 50 år. Når 1975 vælges som udgangspunkt, skyldes det den folkeskolelov, der trådte i kraft dette år, og som førte til en formel adskillelse af skole og kirke. Nok var denne lov en kulmination på en allerede eksisterende udvikling, men for kirken blev der et før og et efter 1975 i mødet med børn og unge. Hvor kristendomsundervisningen siden den første skolelov fra 1814 havde været vævet sammen med formålsparagraffen, var man nu et helt andet sted, hvor mere diffuse værdier som demokrati og åndsfrihed blev bærende for skolens dannelsesideal.

Fokus i bogen er ikke at begræde det tabte land men derimod at undersøge, hvordan folkekirken har fundet og fortsat

finder vej i det nye. Nye udfordringer blev anledning til at genopdage sig selv som undervisende kirke: »Det handlede om udvikling på aktuelle vilkår af noget, der grundlæggende hørte til kirkens DNA« (s. 13). Det teologiske afsæt gøres klart fra begyndelsen: Kirken som undervisende er et kirkekendetegn (s. 13), som vi finder hos både Luther og oldkirken.

Den konkrete udviklingshistorie beskrives i tre epoker, henholdsvis 1975-1995, 1995-2010 samt 2010-2025. Gennem de 50 års udvikling har en række institutioner, samarbejder og organisationer haft betydning, og Heilesen giver læseren et overblik over både nuværende og afviklede initiativer. På mange måder ses denne 50-årige historie i et positivt lys, dog med både bump på vejen og en dalende interesse for det religionspædagogiske udviklingsarbejde. »1975-loven markerede et nulpunkt for den organiserede religionspædagogik« (s. 17). Da loven trådte i kraft, blev det nemlig klart, at folkekirkens præster stod afklædt og med en haltende konfirmationsforberedelse og generel mangel på struktur i forhold til undervisning.

Fra dette nulpunkt har folkekirken altså genfundet fodfæste og identitet og udviklet strukturer, så nutidige konfirmander samt andre børn og unge møder en kirke, der (ideelt) både har solide rødder i troen og traditionen og lever i nær kontakt med nutidens samfund. Stærkest stod religionspædagogikken dog fra 1995 til 2010 ifølge Heilesen, der kalder kapitlet om denne periode for »På toppen af den religionspædagogiske bølge«. Gennem disse år blev folkekirkens strukturer

og samarbejder styrket, og blandt andet oprettelsen af Teologisk Pædagogisk Center betød en styrkelse af faglighed og formåen. Samtidig voksede også en opmærksomhed på for eksempel visuel og kropslig formidling, som blev implementeret i folkekirkens undervisning.

Bogens anden hoveddel går i dybden med tre folkekirkelige arbejdsgrøner, nemlig konfirmandundervisning, børnekonfirmandundervisning og skole-kirkesamarbejdet. Blandt andet beskrives, hvordan ordningen med børnekonfirmander fandt form og fodfæste og altså siden anordningen fra 2014 eksisterer som folkekirkens tilbud om dåbsoplæring til børn.

Svagheden ved at udvælge de tre områder er, at man kan komme til at overse den væsentlige betydning, andre initiativer har for børn og unges tro og møde med kirken. I kapitel 7 får vi dog en oversigtlig gennemgang af forskellige initiativer som for eksempel musikarbejde og organisatorisk arbejde (fx KFUM og K, DFS, uniformerede korps). Valget skyldes altså ikke uvidenhed eller negligering men en nødvendig prioritering af stoffet, hvor de tre valgte initiativer forekommer som helt naturlige fokusområder set fra et generelt folkekirkeligt perspektiv.

Tonen er gennemgående venlig overfor udviklingen, og det kan være et hjælpsomt greb, når det handler om at se motiverne bag nye tiltag. Men indimellem kunne en lidt mere kritisk tilgang måske være på sin plads. For eksempel i afsnittet »Børnekonfirmand – et væsentligt kirkeligt tilbud« (s. 179f). Her beskriver Heilesen, hvordan de udfordrende vilkår efter skolereformen fra 2014 flere steder har medført, at

børnekonfirmandundervisning (dåbsoplæring) er blevet konverteret til skolekirkesamarbejde (på skolens præmisser). Hermed kan undervisningen henlægges til skoletiden og gøres obligatorisk for alle elever i en klasse, fordi skolekirkesamarbejdet ikke er forkyndende. Til gengæld har kirken ikke længere et dåbsoplærings-tilbud for børn, hvor denne ordning finder sted. Heilesens kommentar til denne udvikling: »Børnekonfirmandundervisningen tegner sig i 2025 til med anordningen at være 'fejl-castet' som klassisk dåbsoplæring. Den er i dag placeret som det sted, hvor kirken i sognet med sit undervisningstilbud forpligter sig til at åbne sig for eksistentielt orienterede spørgsmål til tro og kirke hos videbegærlige 'tweens'« (s. 186f).

Men er denne udvikling virkelig et fremskridt, en ønskelig vej at gå? Der findes meget godt at sige om skolekirkearbejdet. Men uden forkyndende undervisning for børn svigter folkekirken børnene. Her er efter min mening ikke bare tale om en udvikling men om en afvikling af dåbsoplæring, som det ville klæde bogen at udfordre.

På bogens forside finder vi en smuk og lidt anonym illustration af en kirke midt i byen. Bag den lyser en stor sol på en orange himmel. Umiddelbart kan det virke oplagt med kirkebygningen. Men efter gennemlæsning bliver forsiden samtidig også et ikon for et karakteristika ved bogen. Her er ingen ansigter, ingen skikkelser. Kun den smukke kirke midt i byen. Og på sin vis rimer det på stilen i »Den undervisende kirke«, hvor kun ganske få konkrete personer nævnes i brødteksten. Sproget

er til tider lidt passivt og upersonligt i forhold til det liv, der faktisk beskrives. »Der blev...«, »Man ville...« og lignende forekommer, som den normale form. For eksempel: »TPC tog et ph.d.-projekt ind om filosofisk begrebsafklaring som eksistentiel refleksion i dannelsen...« (s. 66). Eller om Konfirmandcenter.dk: »... ikke mindst gennem den digitale hjemmeside, der hurtigt udviklede sig...«. Hverken ph.d.-projekter eller hjemmesider laver sig selv, lige så lidt som arbejdsgrupper og udvalg sætter nye projekter i søen uafhængig af medlemmerne. Hvorfor ikke nævne navne?

Måske er dette karakteristika et udslag af beskedenhed, da Heilesen selv er en del af den historie, han beskriver i det samlede værk. Men oplevelsen er en lidt anonym gennemgang af begivenhederne. Som kirkehistorisk dokument står bogen altså ikke helt så skarpt som den kunne, for hvem var det, der traf beslutningerne? Hvem tog initiativ til hvad? Hvor fandt afgørende møder sted? Og set fra et formidlingsperspektiv kunne en større klarhed have gjort billedet mere levende og mindre indforstået for de af os, der ikke har været helt tæt på dansk religionspædagogisk udvikling gennem de seneste 50 år. Hvilket formentlig er de fleste af os.

Et andet savn er manglen på index. Da bogen samler så begivenhedsrig en historie på relativt få sider, får den et leksikalt præg, og en del læsere kunne formentlig have haft glæde af at bruge den som opslagsværk, men uden index bliver denne funktion noget besværlig.

Det rokker dog ikke ved, at bogen er et yderst prisværdigt pionerarbejde, som

giver et tankevækkende overblik over den nære historie og de religionspædagogiske rødder i folkekirken. Set fra et religionspædagogisk perspektiv udmærker den sig ved både at fortælle historien og samtidig være reflekterende over nutidig praksis og prioriteringer i folkekirkeligt regi. Bogen kan med fordel læses af ansatte i folkekirken og af andre fagpersoner, der ønsker at fordybe sig i den religionspædagogiske udvikling.

»Faglig udvikling kræver forskning« fastslår LNH i bogens aktualiserende afslutning, hvor både grundforskning og aktionsforskning nævnes (s. 265). Flere gange i bogen beskrives det, hvordan religionspædagogisk forskning i Danmark er blevet nedprioriteret, men Heilesen håber på bedre tider. Jeg kan kun tilslutte mig disse forhåbninger. Kirken som underviser er kernestof, kirkekendetegn. Gid det fremadrettet også må være en integreret og prioriteret del af kirkens liv og den teologiske forskning i Danmark.